2014-08-19
Dagens Industri, sid
”Friskoledebatten har felaktigt fokus”

När 1,7 miljoner barn går till skolan denna vecka är allt fokus på att det inte ska gå att ”tjäna pengar” på barnen. Det är sorgerliga att följa hur borgerligheten så totalt tappat bort frågan om att driva skolor i aktiebolagsform. Ingen organisationsform har skapat så mycket välfärd som denna. Men på 1990-talet kidnappades en retorik om näringsfrihet kidnappades av en extrem form av marknadsliberalism grundad i idén om rätten till kortsiktig vinstmaximering.

Sanningen är istället den att antalet skolor som har sk. vinstmaximering som målfunktion grovt överdrivits i debatten. Av Sveriges alla skolbarn går bara 308 000 i en fristående förskola, grundskola eller gymansium. Bara hälften av dessa går i skolor som drivs i aktiebolagsform. Enligt en enkät som Friskoleförbundet presenterade i Almedalen kommer var femte friskola att stängas vid ett rent vinstförbud – det berör 50 000 barn. Var tionde skola skulle stängas vid en begränsad vinstutdelning – det berör 26 000 barn. Det är inte bara en relativt låg siffra, det är även en signal om att staten med god framförhållning borde kunna ombesörja en ordnad överflyttning av skolbarn till nya skolor om så kallade vinstmaximerande huvudmän väljer att kliva av.

Lars Lejonborg, som lett Friskolekommittén, skapade därför märkliga rubriker förra veckan genom att dundra om stålbad, utslagning och rättsprocesser om riskkapitalistkoncerner portas som ägare av friskolekoncerner. En genomtänkt ändring av reglerverk borde minimera risker för detta. Det går att dra en enkel parallel till EUs och Finansinspektionens övervakning och hårdare reglering av banker, bankstyrelseledamöters ansvar och kompetens, höjd kapitaltäckning och utökat ansvar för spararnas pengar. Ägarna till landets storbanker har inte bara svalt pålagorna, de har blivit kvar, skjutit till nytt kapital och därtill fortsatt att skapa vinster. Regelverk kring nya skolaktiebolag borde kunna utvecklas på exakt samma sätt.

Istället för att bråka om rätten till vinstmaximering borde fokus förstås vara på ett skolaktiebolags möjligheter. Utgångspunkten för aktiebolagsrätten är redan att ett bolag får bildas med vilket syfte som helst och det kan därför tydliggöras att undervisning är huvudmålet. Det går aldeles utmärkt att i skolaktiebolag utöka skolinspektionens rätt att ställa krav till att även omfatta regler om skolinspektörer, kommunpolitiker och till personer med lärar- och rektorskompetens i styrelserna.

I valrörelsen verkar företrädare för friskolebranschen ha övergått till att fokusera alla resurser på att rädda det fria skolvalet istället. Förvandlas även detta till marknadsideologisk retorik där en idé om en fri etableringsfrihet tillåts bli styrande för elevers rätt att välja skola kommer även den frågan gå förlorad. Då begränsar vi inte bara möjligheten för skolor i aktiebolagsform utan även andra driftsformer som stiftelser. Det gagnar inte någon och definitivt inte barnen.

Sophie Nachemson-Ekwall
oberoende rådgivare till prbyrån JKL, doktor i företagsekonomi
vid Handelshög skolan i Stockholm och före detta ekonomijournalist.
www.sophienachemsonekwall.com
info@sophienachemsonekwall.com